

LIBERTATEA

ABONAMENTUL: „Libertatea”, „Foaia Interesantă” și „Plugarul Luminat” — 100 Lei pe an, 50 Lei pe 1/2 an, 25 Lei pe 1/4 de an.

Pentru țărani: preoți, învățători, mici meseriași și mici negustori: 60 Lei pe an, 30 Lei pe 1/2 an, 15 Lei pe 1/4 de an.

Pentru Iugoslavia și Cehoslovacia 120 Lei pe an. — Pentru America 150 Lei (abia 75 cenți) pe an, trimiși prin cec de bancă folii la Orăștie

Redacția în Orăștie (Trans.) | Foaie pentru popor | Director: Pr. IOAN MOȚA | Apare în fiecare Joi | Administrația în Orăștie (Trans.)

DIN BASARABIA

— Și rele și bune. —

Solii „Ateneului Popular” Iași (suburbia Tătărași) a făcut o plimbare prin orașele Basarabiei, bătănd drumurile Tighinei, Cătății-Albe, atât de des frământate odată de inimosul părinte al Moldovei, vrednicul Ștefan-cel-Mare.

În fruntea ieșenilor era dl Irim Popur, jurat de o prea frumoasă ceată de cărturari: avocați, ziariști, preoți și un cor minunat.

Am fost de față la primirea ceatăi făcute oaspeților ieșeni în Timișoara.

Deși sosirea oaspeților a fost întârziată cu două zile mai înainte, primirea ieșenilor de către Tighinieni, a fost — ree.

Să nu fi fost dl Constantin Vișnău, care din partea Primăriei Timișoare, a făcut tot ce i-a stat în putere, primirea ar fi fost... frigidă.

Dacă au fost totuși și clipe de bucurie în primirea ieșenilor, acestea au fost date armatei și slujbașilor români veniți de pe aiurea, și nu Timișoareni băstinași...

Bieții ieșeni, zadarnic împrăștiați amintirile sfinte ale Moldovei, și ei au rămas atât de credincioși. Vechea Tighină, pe care ei o iubeau cu nerăbdare, n'au mai reușit să o găsească în locul ei au găsit târziu cosmopolit (de tot felul de țărani) al „Bender”-ului de azi, locuitori streini, cu alte doruri, altă limbă.

Și dacă cetățenii Chișinăului nu au făcut ieșenilor o primire — mai ree, să le fie de bine... puțin se cunosc simțămintele adevărate, date pe față. Să ne gândim din cap odată gogorița vorbelor, amenajind (crușând, luându-le cu răutate) orașele înstrăinate ale României, le vom câștiga bună-voința și cauza națională!

Nu târguiala rușinoasă, ci va să fie de atac, cete zdravene de vorbă cu ciocanul în mână și cu mâinile de negustori cu șorțul la gură, asupra orașelor noastre de azi, și numai atunci vom putea să simțim și limba românească în orașele României de pe azi.

Vă spun și o veste bună. În vintrea României, în orașele Tighina și în satele din jurul

lui, nu era nici un negustor român.

De cinci ani, adecă dela venirea României, lucrurile s'au mai schimbat. Avem în Tighina zeci de negustori români: Simu, Botnaru, Neamțu, Suci, Vizureanu, Stănică, Popescu etc. dintre cari mulți au capitaluri (sume de bani) frumoase, făcute prin muncă dreaptă. Și nici satele nu se lasă mai pe jos: moldovenii mai răsar și au început să mai lase plugăritul și să se apuce de negustorie! Pomenim în privința asta cu drag pe: Terente Broe din Hagimus, Alistar Vasile Moisei din Tanatari, Vasile Oxani din Ursoaia, Alexe Besleagă din Varnița, — și alți mulți.

Dar bucuria ca și durerea nu vine singură. Pe măsură ce se înfiripează o clasă de mijloc românească în Basarabia, dorința de carte prinde tot mai adânc rădăcini. Abia s'a început anul școlar și zeci de țărani au pornit cu copiii lor la Licee, îndemnați de duhul vremii, care cere eforturi uriașe dela toți fiii buni ai neamului, în toate direcțiunile. Numai din Gura-băcului sunt 20 elevi la liceul Această bucurie e cu atât mai mare, că până acum doi-trei ani, erau sate din cari, dela facerea lumii nu a călcat băiat de țăran peste pragul liceului!.

De încheiere, o rugăminte:

Mai mulți plugari din satele din jurul orașului Tighina doritori de a-și da copiii la negoț și meserii,

roagă pe măestri români din Ardeal și pe negustorii români de pretutindeni, de a primi ucenici moldoveni din fii țăranilor noștri de pe aici!

Doritorii au a se adresa de-a dreptul subsemnatului.

Bine înțeles că li-se va da înțâietate acelor măestri și negustori, cari vor primi o scrisoare de recomandare din partea unui bărbat fruntaș al neamului, care va arăta că măestrul e om de omenie și bun măestru sau negustor, ca să nu punem bieții copii pe drumuri de mii de kilometri de geaba și să compromitem scopul sfânt, în slujba cărului stăm strănși cu toții: românizarea orașelor.

Bine înțeles că toată munca noastră și corespondența se va face în mod gratuit.

Să așteptăm fapte.

Dumitru Cazacu

Președint. Soc. Culturale „Împăratul Traian” Tighina.

Din viața Partidelor.

Partidul Național a hotărât să țină un șir de adunări populare în județul Arad în comunele Gal, Radna, Iosășel, Nădlac, Tăuți, Șebiu, Talpoș, Oltaca și Șiria. Unele au și început din 9 Sept. încoace și se urmează până în 14 Oct., cam două într-o Duminică.

Partidul Naționalist democrat al dlui Iorga, a hotărât să țină un șir de adunări în Moldova, în Iași și celelalte orașe, pe rând. Dl Iorga va merge la toate.

Sărbări Regale la Timișoara

În 22 Septembrie se deschide la Timișoara un mare târg de mostre, un fel de Expoziție mare a tuturor fabricelor din acel oraș și din Bănat peste tot. Industria Bănătuului vrea să arate ce poate ea, și că mult poate.

Familia noastră Regală, folosește prilejul pentru a-și arăta grija ce o poartă oamenilor muncitori ai țării, și pentru a încuraja această muncă. De aceea a hotărât să vie la Timișoara la deschiderea sărbătorească a marelui Târg-Expoziție.

Primăria Timișorei face mari pregătiri pentru a primi cu strălucire pe Înălții Oaspeți. Și fiindcă cu Regele, Regina, Principele de Coroană și Curtenii Maestății Sale, vor merge la Timișoara și Ministrul și lume multă din vechiul Regat, ca și din Ardeal, Bănat și Crișana, — primăria cere locuitorilor Timișoarei, să pună fiecare la îndemână primăriei una ori două sau câte poate din odăile sale, ca să aibă unde încuștări marea de oaspeți ce se va răvărsa din acest prilej sărbătorec asupra Timișoarei. Ci-că are trebuință de 5000 de camere (odăi).

Vor fi sărbări frumoase și ele ar putea rămânea foarte senine. Îndeosebi pentru noi Români din fosta Ungarie, ar trebui să fie prilej de mare bucurie, când vedem pe Regele României venind să dea strălucire unei Expoziții industriale în... Viena-Mică, cum se zicea Timișoarei, acestui oraș de care era mândră când Viena, când Budapesta, că îl poate numi al său. Și azi Regele României îl numește al său, și vine încunjurat de sfințit din București și de Curteni și de val mare de fruntași

ai neamului românesc, — ca să păsească ca domn al acestei cetăți... Câte cuvinte ar avea sufletul românesc să se bucure de asta!

Dar — nu va fi așa. Bucuria sufletelor cari ar dori a privi lucrurile astfel și a se veseli de ele, va fi tulburată de mătușa „Politica”... Partidele politice nu se înțeleg, că bine-i că vine Regele României la Timișoara ori nu-i bine. Unele spun: Sigur că-i bine, mulțămii lui Dumnezeu că poate veni aci și poate spune că e în țara lui! Altele spun: „Nu-i bine, căci vine încunjurat de sfințit nesuferiți, păcătoși, ticăloși. Decât cu astfel de sfințit în jurul său, mai bine n'ar veni nici ei!...” Și, ci-că se pregătesc solii cari să se înfățișeze Regelui nu pentru a zice: „Lăudat fie Domnul că te vedem și aici între noi ca Stăpânitor al acestor hotare! Căci numai dela Traian pân' la Aurelian am mai avut norocul a fi sub stăpânire română, iar apoi peste 1700 de ani tot sub stăpânire streină, am fost, care însă, uite, nu ne-a putut nici măcina, nici schimba pe noi, urmașii lui Traian! Și noi ca petrile din râu, am lăsat să treacă valurile tulburilor vremuri și am rămas tot petrile tainice și curate latine, până ce ajunserăm iar sub stăpânire dacă nu mai mult română, sub una română!”

— nu pentru a-i grăi așa se vor înfățișa solii, ci pentru a se plânge Regelui că... neamul românesc din mândrul Bănat, e foarte nefericit, căci e cărmuit de oameni răi, de slujbași răi, de-i e acru sufletul...

Că bine se face ori nu, că se acrește și sufletul Regelui cu astfel de tângueli, — judecă fiecare Român după capul lui, după firea lui, după inima lui.

„Jertfim

tinereța noastră!”...

— spun studenții dela Iași.

Toamna a început să miște iară din nou pe studenții universitari.

Întâia încrușare de nou a armelor, s'a făcut zilele astea la Cluj.

Conducerea Universității, pentru a ajuta pe tinerii mediciști din anul I, a-și întregi cunoștințele întrerupte, i-a lăsat și peste vară, o vreme, să vie la clinici să învețe cu profesorii lor în salele de ope-

rații (tăiere spre cercetare a trupurilor moarte). Dar aceste lecții întregitoare erau cercetate numai de Români. Evreii se țineau departe, — fiind-că conducerea Universității hotărâse, că ei trebuie să-și aducă trupuri de jidani morți, și pe acelea să învețe, nu numai pe trupuri de creștini, — căci din asta s'a pornit anul trecut toată furtuna. Și ei nevrând să deie trupuri de evrei cari n'au pe nime și au murit prin spitale, — mai bine nu se duceau la învățătură. Li se părea că ar pași acolo ca „învinși“ de cereerea studenților creștini, și decât așa, mai bine se lăsau fără învățătură.

Pe Luni în săptămâna trecută s'a vestit deschiderea de nou a acelor cursuri. Evreii crezând că lucrul cu cadavrele evreești s'a uitat și studenților creștini le-a trecut aprinderea, care gândeau c'a fost numai un foc de pae, s'au dus frumușel și ei la cursuri, iar Prorectorul, (conducătorul Universității), un doctor, Călugăreanu, credea și el ca jidanii, că doară creștinii au uitat și-și vor da pace, lăsându-se ei cei înfrânțați în lupta lor națională. Și — a așezat pe tinerii creștini într-o sală de secționat (de tăiat și învățat), iar pe Evrei, vre-o 30, în altă sală. Dar și Evreilor le-a dat tot trup de creștin mort, — căci comunitatea (parohia) jidovească, deși se obligase a aduce ea trupuri de evrei morți în spitale ori unde prin țară, — n'a adus Ba și pe 2 Evrei săraci, morți în clinica din Cluj, i-a răscumpărat și i-a îngropat repede, ca să nu ajungă pe masa de tăiat! Că prea e viță aleasă vița lor, — las' să-și deie numai creștinii pielea la tăiat și pentru Evrei!...

Acest lucru a atins dureros mândria studenților români aflători în Cluj, și ei, prin rostul comitetului dela Societatea lor studențească zisă „Centrul Petru Maior“, au înaintat Prorectorului Dr. Călugăreanu o scrisoare, în care-i aduc amintă de hotărârea Universității, de care trebuie să se țină samă, și de obligământul parohiei evreești de a da Evreilor cadavre evreești!.

Iar văzând că amintirea lor cuviincioasă, tot nu e luată în samă, că Evreii urmează a învăța pe cadavre de creștini, — tinerii studenți aflători în Cluj s'au dus la Universitate și au izgonit din sala de operație pe Evrei aflați acolo. Și fiindcă aceia s'au împotrivit și au ocărât pe studenții creștini, s'a iscat între ei o încăerare, în care Evreii au mâncat și un picușor de bătaie.

Prorectorul, Doctorul Călugăreanu, s'a supărat rău pe studenții creștini (cari apărau un drept hotărât de Marele Sfat al Universității și nesocotit de d-sa, de dl prorector!) și nu s'a supărat pe studenții evrei cari i-au făcut boclucul de nou! Din potrivă: a luat măsuri pentru apărarea acestora, a Evreilor, și prigonirea Românilor!... Ca mâne-zi a chemat poliția să țină pază aspră la Universitate (să a-

pere adecă pe Evrei de pedecile ce vreau să li-le pună creștinii).

O solie de studenți evrei a mers la prorector și s'a plins de „nedreptatea“ ce li-s'a făcut. Dl prorector i-a asigurat că vor fi păziți pe viitor de poliție, — dar le-a spus și aceea, că... ei sunt de vină, că nu s'au ținut de ce s'au obligat, a-și aduce cadavre evreești. Li-a spus să îngrijască a-și aduce, căci altfel de cele creștine nu vor mai căpăta. Că, uite, ce năcaz am pentru asta.

Și acum Jidanii iar nu mai merg la învățătură. Decât să ducă trupuri de Jidani și să le taie, învățând pe ele, mai bine nu mai merg.

— Iar împotriva Centrului studențesc P. Maior, prorectorul a pornit o goană strașnică, pentru că acel Centru a stat de pază la împlinirea hotărârii Sfatului Universitar și la obligământului luat de comunitatea (parohia) jidovească! Pentru acest lucru, care nu e decât o frumoasă împlinire de datorință, — dl prorector a hotărât: *închiderea Societății studențești numite!* Ca pricină pentru închidere, pune pe aceea, că acea societate tot țină ca Președinte al ei, pe tinerul Ioan I. Moța, care a fost în primăvară, în firul luptelor de atunci, eliminat (dat afară) din Universitate împreună-cu alți 6 soți ai săi, tot pentru împotrivire studenților evrei.

Două foi din Cluj, „Clujul“ și „Infrățirea“ arată dlui prorector că face mare greșeală, căci anul trecut, încă înainte de închiderea anului școlar, în încercările de împăcare a studențimii, sfatul universității a trimis la o adunare a studenților, pe un profesor, dl Marin Ștefănescu, și acela fiind de față, tot Ioan I. Moța a condus, ca președinte, sfătuirea. Și solul corpului profesoral a fost de față și n'a avut un cuvânt împotriva, când studențimea i-a votat încredere președintelui, chiar ca un răspuns la faptul că fusese eliminat din universitate. Și Ministrul a și schimpat hotărârea și a nimicit acea eliminare, rămânând ca Universitatea să mai facă unele formalități, în toamnă, în Octombrie, pentru primirea lor înapoi. Așadar dl prorector stă pe temei tare șubred, de nisip, când pe acest temeiu închide societatea studenților!

Strașnicul prorector a pus sigile pe ușile Societății studenților, lipind pe ea o hirtie cu hotărârea că — a închis Societatea.

Studenții, nevrînd să-i recunoască dreptul de a lua singur, fără sfatul mare al profesorilor, astfel de hotărâre, — au mers și au rupt pecețile de pe uși și au intrat în casă, care e — casa lor!

Astea până Luni-Marți în săptămâna de față. Ce s'o mai fi întâmplat, cum pe unii studenți i-o fi și arestat, — spre marea bucurie a jidanilor, cari nu se pleacă, nu dau cadavre, nu vreau să știe de hotărârile sfatului universitar, ci cer să fie lăsați acolo așa cum lor

le place!, — vom arăta în numărul viitor.

Semne de pace și liniște nu sunt, — și nu din vina studenților creștini!

Așa la Cluj, așa pe aiurea. La Iași, de pildă, se tipărește o gazetă studențească: „Cuvântul Iașului“. Aceea scrie foarte înfocat împotriva celor ce vor să înăbușe glasul inimilor românești, care strigă prin glasurile studenților noștri, — și în numărul mai nou scrie, chemându-și, frații la luptă, așa:

„Să jertlim tinerețea noastră! Nu un an, nu doi, ci viața, viața pe care nu ne-am trăit-o, dar nici nu înțelegem să o trăim mâine într-o țară, în care nu vom fi noi stăpînii!“.

Și fiecare din noi simte, că tinerii români au toată dreptatea pe partea lor, că-s împinși la aceste lupte de curatul lor simț național și de o frumoasă mândrie de neam! — Și de aceea ne e de neînțeles purtarea strașnică, ori chiar dușmănoasă, a conducerii universității față de ei!

De pe front...

În vremea lor, Ungurii își întăriseră și îndesaseră foarte frontul lor de luptă națională împotriva noastră. Cetele lor de gonaci, ne urmăreau pe toate văile, pe crestele munților, și ne strâmtorau, ne stingeau vetrele de foc naționale, școlile, ne îngreuiau puțința de viață chiar a sfintelor altare... Erau numeroase comune și orașe, în care aveam sute de suflete românești, dar ne făceau peste puțință să le zidim, necum o școală românească, dar nici o casă de rugăciune!.

Așa un loc era și orașul Aiud, în care Ungurii se țineau tare și Românii erau foarte strinși la părțile. Românii gr. cat., ca mai numeroși, aveau și biserică și parohie, dar greco-orientalii nu ajungeau la creangă verde.

Noua stăpânire a țării ajută ca și cei ținuți mereu după ușă, să înainteze la loc de cinste, la masa vieții de obște. În Aiud s'a zidit, ca o mulțumită lui Dzeu pentru-că ne-a învrednicit a trăi aceste zile, o capelă greco-orientală, o frumoasă casă de mărirea lui Dzeu. Astfel biserica soră mai veche de acolo, cea greco-catolică română, are azi alătura o soră frumoasă și mult făgăduitoare: o biserică greco-orientală română. Aceasta a fost sfințită la 2 Sept. cu pompă frumoasă, prin P. S. Sa Episcopul Clujului Nicolae Ivan, încunjurat de 2 asesori și 8 preoți.

E un pas înainte al frontului nostru național-cultural de luptă pentru a cuceri neamului românesc loc tot mai de frunte în viața de pretutindeni a țării.

În „lupta“ sa pentru cultura maghiară, Școala civilă reformată din Turda se înarmase cu hoambe a-

duse din Budapeșta: își adusesese cărți școlare din Pesta, în care Ardealul e arătat și acum ca ținându-se de Ungaria și numai cuprins așa vremelnice de Valahi. Capitala țării e și pentru școlărițele dela Turda, tot Budapeșta.

Inspectorul Cădea arătând acest lucru Ministerul Școlilor dela București, acela a închis școala.

Știri politice

Între Italia și Grecia.

Amenințările Angliei, că va trimite flota ei (armata de corăbii) ca să se pună între Italia și Grecia, că va lua măsuri de a închide pe Italia de negoțul cu ceealaltă lume, și altele, nu a spăriat pe Italia de loc. Ea a spus că e gata a ieși din „Liga Națiunilor“ și va face cum îi vor porunci interesele (trebuințele și foloasele) și mândria neamului său, nu îi vor dicta cei dela „Ligă“...

De vorba asta s'a spăriat Anglia, căci vedea începutul nimicirii „Ligei“ abia incirpitate și prin care ea vrea să poruncească în lume... Și a slăbit tonul față de Italia.

Lucrul e încă tulbure. Italia ține cuprinsă inzula grecească Corfu și nu o slăbește pe Grecia din cere-rile sale. Căci încă de ce o crede vinovată.

Ca azi se trăsese linia de hotar între Grecia și Albania în punctul cutare. Generalul Tellini, făcuse ca două sate să se lase Albaniei, precum avea el poruncă dela guvernul său, ca să facă. Asta a supărat pe ofițerii greci așa de mult, că peste noapte au mutat iară napoi semnele de hotar puse ieri... Și ocărau la Italiani, că-i fac să peardă aci 2 sate, ce lor li se cădeau (aci se supărau „vitejii“ cari au pierdut față de Turci o țară cât a lor de mare!). Și se vede că i-au ținut Sâmbetele pentru asta și i-au omorât ca pe toți ai săi, așa cum am văzut.

Pentru aceea Italia aci e aspră și spune Ligei Națiunilor că — n'are să se amestece dând câștig de pricină ucigașilor și umilindu-o pe ea. O astfel de „judecată“ n'o primește dela nici o „Ligă“ de pe lume!

În fața acestei pășiri hotărâte a Italiei, — Anglia a slăbit-o, a făcut ca sfatul ambasadorilor să deie Greciei o astfel de îndrumare, care cuprinde aproape tot ce a cerut Italia dintru început. Și Grecia va împlini. Și Italia spune că atunci va părăsi inzula Corfu, luată amanet (zalog).

Între Franța și Germania.

Crâncenul război economic între Franța și Germania, se sfârșește cu biruința Franței. Germania a recunoscut că nu mai poate ajunge la creangă verde fără de ajutorul Ruhr-ului, pe care Francezii

